

РАЗГОВОР >>>

Пленерът: преди и сега

Разговор между Ружа Маринска и Анжела Данева

В ранната есен на 2006 г. в морския комплекс ИФА-Несебър се проведе една изключително интересна и в крайна сметка плодотворна творческа среща пленер. Мисълта за нея възникна, докато подготвях магистърската си теза по специалност „Сравнително изкуствознание“ в НБУ. В ролята на куратор и селекционер на начинанието поканих доц. д-р Ружа Маринска, преподавателка в същия университет. Избраните художници трябваше да са модерни по дух хора, които обичат предизвикателствата и не се боят от разнообразието. Художници, които в приятна атмосфера да освободят представите и въображението си, в резултат на което да се родят нестандартни и за тях самите произведения. Ето и имената на участниците: Илиян Лалев, Любен Генов, Емил Вълев, Василка Монева, Ива Яранова, Дея Чаушева, Димитър Труканов, Вълко Гайдаров и Стефанка Стойчева. Разговорът, който следва, се осъществи по предложение на доц. Маринска. Идеята беше да проведем свободен и неангажиращ диалог за срещата пленер, за поканените художници, за конкретните очаквания на всяка от нас и за изкуството изобщо. Сега, няколко месеца по-късно, изминали в непрекъснати контакти и приятелски срещи между някои от участниците, в подготовка за изложбата на творбите от пленера и каталога към нея, си мисля, че разговорът ни ще позволи на читателя да се почувства част от нашето начинание. Диалогът дава възможност да бъде усетена атмосферата, в която през изминалата есен се появиха тези чудесни и много различни живописни произведения, които бяха показани в залите на галерия „Аргос“ от 23 април до 13 май 2007 г.

Анжела Данева

Ружа Маринска: Ето че потеккоха гните на нашия пленер. Десетимата избрани вече атакуваха платната и мотивите. Не съм казала досега нищо за това как и защо се насочих към тези художници. Искях това да бъдат автори със собствен почерк и собствен възглед. Прехвърлях в паметта си имена и картини. Искях това да са различни хора, да не се вписват в единна стилистика. Съвременната ситуация в света на изкуствата е наг тези чисто стилови категории. Ние сме във време, когато цялата вселена от форми и образи, от времена и епохи ни обгръща отвсякъде, ние сме в постоянна ситуация на визуална агресия. Роденият художник трябва да открие себе си, да чуе собствения си глас и да го изяви свободно, без да робува на моди и вкусове. Художниците, които имаха възможност да приемат поканата за участие в пленера, мисля, отговарят в голяма степен на това мое виждане.

Харесвам Илиян Лалев за неговата дързост и независимост. Той е хард в инсталациите си, които имат силен социален подтекст. Но го ценя и като живописец и съм убедена, че той не трябва да напуска това поле. Любен Генов ме поразил с изисканите си хроматични хармонии. Той е намерил една своя музикална живопис, за да изрази личните си душевни и мисловни вибрации. Емил Вълев е странна птица на българския художествен хоризонт. Също изкушаван от музиката (славата му на Виолетов генерал в началото на 90-те години), видял и познал много от съвременния свят, той е винаги отворен към неочаквания импулс, към образ и мисъл без предварително начертани ориентири. Василка Монева е моя приятелка от години. Радвам се на нейната женска интуиция и на чувствителността ѝ към мотиви и сюжети, на които тя придава свой рисунък. Ива Яранова е отскоро в българската живопис, но тя навлезе в живота ни така необикновено, с вкус към сюрреалистичното и макабрното, с умение да види душите на предметите и материите на човеците отвътре и парадоксално преобърнати. За Деля Чаушева знаех по-малко, но полската школа и особената ѝ склонност към изисканост и чистота на формите очертава своеобразието на нейната индивидуалност. Димитър Труканов, въведен в художествения живот от галерия „Артамонцев“, също се наложи през последните години с личен изказ в полето на абстракцията. Вълко Гайдаров, нашият доайен, е признат майстор на лиричния пейзаж. Преди три години изложбата на художничката от Шипка Стефанка Стойчева в залите на СБХ ми направи впечатление и реших, че тя може да обогати букета от дарования, събрани на нашия пленер.

Както видяхме, нашите избраници вече работят активно. Какво е вашето впечатление от тях и от това, което видяхте? Всъщност вашето желание беше това да бъдат модерни художници. Как ви изглеждат днес нещата? Как си представяхте този пленер и реакциите на художниците на морския бряг? Има ли нещо, което ви изненадва?

Анжела Данева: Ще започна с това, че като завършваща магистърска специалност „Изкуствознание“ в НБУ не ми достигаше контактът със съвременния български художник. Мислейки как да се докосна до творчеството

му, но и за да бъде отношението естествено и непринудено, достигнах до идеята за организирането на този морски пленер в Несебър. Реших, че на този първи организиран от мен пленер трябва да бъдат поканени няколко познати имена в съвременното българско изкуство. Исках да са художници талантиливи, но едновременно с това притежаващи душевност, обърната и отворена към положителните аспекти на живота, настроени философски, а защо не и романтично или носталгично. Представях си един съвременно звучащ пленер, в който художниците да могат да изразят себе си, да осъществят творби „за собствен кеф“, ако мога да използвам израза на Василка Монева по повод на една от работите ѝ. Не си представях пленера и участниците в него поставени в някаква рамка, не си представях мотото, нито пък предварително замислени сюжети и теми. Исках всеки от тях да се чувства свободен в творческия си избор, да се опре на личния си усет за пластичност и живописност. Смятам, че вдъхновението и ентузиазмът са едни от водещите фактори в правенето на изкуство, а в голяма част от поканените да участват на този пленер виждам точно това – желание да се твори, да се опитат нови неща, да се експериментира. Повечето от участниците не познавах, бях виждала отделни техни работи в интернет, а други, като Вълко Гайдаров и Василка Монева, са добре познати имена. В момента сме точно по средата на начинанието. Видях, че почти всички имат интересни и оригинални хрумвания. Също като вас ще посоча Илиян Лалев, който, както разбирам, е насочил вниманието си към инсталации и други модерни форми на изразяване с акцент върху социални теми и събития. Тук обаче той показва истински потенциал и усет на живописец. Емил Вълев, когото не познавах изобщо и който с голямо желание се остави да бъде провокиран от природните гадености, пробвайки с нови неща. Ива Яранова – оставя интуицията и естествената си чувствителност да бъдат водещи фактори в нейната работа. Деля Чаушева – показва своето силно развито енергийно чувство за цвят.

Р. М.: Разбирам, че вие също се вълнувате и сте ентузиазирани. Не се съмнявам, че това хубаво чувство в изключително приятната среда няма да ни напусне до края на пленера.

В същото време не мога да не си поставям въпроси за пленерите изобщо, за творческия процес в такива условия, които предполагат бърза адаптация и реагиране на предизвикателствата от срещата с новото. Разбира се, художникът носи своя свят със себе си – както охлювът черупката си. И все пак всяка различна природна и архитектурна гаденост не може да не се отразява. Ето тук сме на брега на морето. То се разлива безкрайно пред очите ни. Има ли чувствителност българският художник към морето? За няколко десетилетия в българската живопис са се утвърдили имена на големи маринисти. Достатъчно е да споменем Александър Мутафов, Марио Жеков, Георги Велчев... Но това са художници от старата школа. Дали днешният художник е склонен към дълги съзерцания на морския бряг? Дали той изобщо

възприема предимно визуално морето, или неизбежно пречупва реакциите си през филтъра на мисловни рефлексии. Дали морето не е по-скоро знак, отколкото образ?

Мисля си и за архитектурата. Някога, разказвали са ми Пенчо Балкански и Иван Ненов, е нямало сухопътен начин за достигане до рибарския град Созопол. Пътували са с лодки. Отдалеч са виждали сребристите гървени къщи и тази картина ги е омагьосвала. Така Созопол е станал град на художниците. Забележително е, че именно в живописата и чрез живописата морето най-силно навлиза в българското изкуство.

Няма да коментирам масовото застрояване (нарочно не използвам думата архитектура) по крайбрежието ни през последните години. Сигурна съм, че тази материална фактура не може да предизвика живописната чувствителност на художника.

Но от друга страна, възниква въпросът защо собствено художникът трябва да рисува именно това, което е пред очите му. Ситуацията „пленер“ ли го налага, или някаква инерция в нагласите?

А. Д.: Понякога сблъсъкът на чувствителността на днешния художник със съвременните, бързо променящи се реалности е толкова силен, че не всеки от тях успява да се адаптира. Вярно е, че преди години образите са били водещи елементи при създаването на модерната тогава живопис. Сега обаче си мисля, че образите са повече знаци, които провокират въображението и се явяват само предпоставка за възникването на картината. Виждам, че все още българският художник се вълнува от природата, в случая – от морето. Повечето от тях го претворяват в картините си, но то вече не е само обикновено море, то е океан от бушващи чувства, от преживени усещания или предчувствия. Художникът се нуждае от контакт с природата, това му дава чувство, емоция и същевременно съсредоточаване. Мисля си още, че значението на понятието „пленер“ е неприложимо към днешната ситуация – времето на XXI век. Пленерът е загубил безвъзвратно истинската си същност – на място за рисуване сред природата, където цветът и светлината са водещи елементи. Може би начинания като нашето трябва да се наричат с други понятия, но засега няма такива адекватно измислени.

Р. М.: Разбира се, терминът „пленер“ е отдавна остарял. Всъщност той е останал от втората половина на XIX век. Тогава рисуването на открито е било обновяващ и революционизиращ живописен акт. Художникът е напуснал ателието, изкуственото осветление и условностите на академичното моделиране и се е хвърлял „в битка с натурата“, ако перифразираме знаменития израз на Ван Гог. Приемал е предизвикателството да вижда не през призмата на усвоените правила, а да отключва цвета, светлината, формите на това, което се явява пред очите му, само пред неговите и никога преди това. Впрочем да не потъваме в историята на изкуството. Пленерите като форма на организирана художническа активност са с много по-скорошна дата.

Те станаха практика в нашия артистичен живот, както и в живота на други близки нам страни през 70-те години. По това време самото рисуване на открито отдавна нямаше този характер и смисъл, за който споменах. Това бяха едни артистични колонии (такъв е възприетият термин в съседна Сърбия), организирани в живописни места, предразполагащи художника към творчество. Неотменна привлекателна страна на тези пленери беше общуването между художниците, понякога идващи от различни краища и дори държави. Инициатор на тези пленери в условията на тогавашното ни общество беше главният меценат – държавата, представлявана от Съюза на българските художници и неговите регионални поделения. Днес ситуацията е променена. Наред със Съюза на художниците постоянно в ролята на инициатори се явяват частни лица и организации. В социологически план този процес заслужава внимание. Това е една от формите на общуване с изкуството и една от формите на спонсориране създаването на художествен продукт. За художниците тази форма, по инерция наричана „пленер“, е привлекателна, защото тя изразява интерес и внимание към техния труд и тяхното място в обществото. За организаторите, в една или друга степен с развит вкус към изкуството и желание за приобщаване към артистичния свят, това е възможност да бъдат реални участници в културните практики. И в многообразието от пленери, които текат през годината на много места, постепенно ще се избистрят критериите и ще се излязат талантите. Ще се радвам, ако замисленият от вас пленер даде добри резултати и стане база за хубави контакти между участниците. Днес е едва ден четвърти. Ние ще продължим този диалог. А дотогава искам да напомня на участниците, че сме в околностите на Несебър, град с богата културна история и забележителни паметници, които също могат да бъдат обект на вдъхновение.

Два дни преди края

Р. М.: Сигурна съм, че се питате дали резултатите от пленера отговарят на очакванията ми. И аз си задавам същия въпрос и отговорът е категорично положителен. Радвам се, че всеки от участниците се доказва като индивидуалност, всеки е различен от останалите и така проектираната картина се получи наистина разнообразна. Освен това всеки откри у себе си нещо ново и различно. В този смисъл пленерът не беше повторение, а отключи нови страни от творческия потенциал на художниците.

И ето ни пред вече завършените творби. Емил Вълев приключи пръв. Бяхме свикнали да го виждаме обсебен от човешки лица и състояния. Тук той се отдаде на природата. Работите му са колкото неочаквани като хрумвания, толкова артистични. И понеже е свикнал да работи с различни медии, се хвана за видеокамерата. Какво е заснел – ще видим. Илиян Лалев, като не откри достоен партньор за боксов гвубой, се нахвърли на кипарисите и вълните и наистина буквално ги закова в живописна материя. Ива Яранова продължи

своята чудна приказка, която наистина е без край. Нарисува магично преобразени хотела, басейна, кораба. Любен Генов не измени на живописния си маниер, но платната му за първи път се оказаха така изпълнени с небесна светлина. Василка Монева, която ни очарова с умението си да общува с всички и с всеки, направи две картини, каквито никога преди не е рисувала. В тях има познати елементи, но те са потопени в някаква изплъзваща се ефирна атмосфера. Стефанка Стойчева дойде на пленера с четириногия си приятел Чарли и ѝ трябваше време да се адаптира. Но след това намери своята тема и изпълни платното с видяното през дългите разходки по пясъка. Хубавата Дея Чаушева се вдъхнови от стария кораб, завинаги останал на брега, и навярно той дълго ще тревожи въображението ѝ и ще движи четката ѝ. От Димитър Труканов още не сме видели нищо. Но той се движи в дълбоки води, разговаря за същините на нещата и сигурно ще бъде една от изненадите на пленера. Доайенът Вълко Гайдаров признава, че е традиционалист, но като стар морски вълк не остана равнодушен към тукашния пейзаж и се зареди с идеи и скици и занаят.

А. Д.: Наистина сме в края на нашето несесбърско начинание. Мисля, че всички участници (в това число и ние в качеството ни на организатор и куратор) показахме различни заложби и възможности, а също и многообразие от характери. Затова смятам, че творческата ни среща беше изключително полезна – за всички. Натрупах се впечатления, създадох се нови контакти, обмених се мисли, водиха се полемки, възникнаха нови идеи, избистриха се позиции. Като продукт на преживяното през тези дни ще останат произведенията на художниците. Радвам се, че всеки според възможностите си пожела да намери и вложи усилия да покаже нещо различно, да потърси и види предизвикателството и да презърне разнообразието на живота. Срещата ни е към края си, но ние ще се видим и ще можем да съпреживеем натрупаните впечатления отново напролет. Тогава всички произведения, реализирани на тази десетдневна среща, ще бъдат показани в София на обща експозиция, към която, сигурна съм, никой няма да остане равнодушен.

Несесбър, 18-28.09.2006

